

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Баланың танымдық деңгейін дамыту

ЖАРИЯЛАНДЫ
16.12.2024СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/172961/

Темирбекова Динара Базаралиновна

Лауазымы: тәрбиешісі

Алматы облысы

Жамбыл ауданы

Аружан Мерей балабақшасы

Кіріспе

Баланың танымдық деңгейін дамыту – оның зияткерлік, шығармашылық және логикалық қабілеттерін жетілдіру процесі. Бұл бала өмірінің әр кезеңінде маңызды орын алады және оның жалпы дамуына ықпал етеді. Танымдық деңгейдің дамуы баланың мектептегі жетістіктеріне, кәсіби бағытына және тұлғалық қалыптасуына әсер етеді. Бұл мақалада танымдық даму ұғымы, оны жүзеге асыру әдістері және ата-ана мен тәрбиешілердің рөлі талқыланады.

1. Танымдық даму дегеніміз не?

Танымдық даму – баланың қоршаған орта туралы ақпаратты қабылдау, өңдеу және қолдану қабілеті. Бұл процесс баланың жаңа білім мен дағдыларды меңгеруін, логикалық ойлауын, шығармашылық қабілеттерін және өзара байланыс жасау дағдыларын дамытуды қамтиды. Танымдық даму барысында бала әлемді зерттеп, сұрақтар қойып, қоршаған әлемнің түрлі құбылыстарын түсініп, жаңа ақпаратты жинайды.

Танымдық дамудың негізінде ойлау қабілетінің дамуы жатыр. Бала бастан кешіретін түрлі ойындар, тапсырмалар мен белсенді әрекеттер оны дұрыс пайымдауға, мәселелерді шешуге үйретеді. Бұл логикалық ойлаудың, сыни пікір мен шығармашылықтың қалыптасуына әсер етеді. Мысалы, баланың түрлі объектілер мен

құбылыстардың арасындағы себеп-салдарлық байланыстарды түсінуі, сондай-ақ, математика мен ғылымның негізгі принциптерін меңгеруі танымдық дамудың маңызды кезеңдері болып табылады.

Танымдық даму тек білім алу ғана емес, сонымен қатар баланың өз тәжірибесін жинақтап, оны өмірде қолдана білуіне мүмкіндік береді. Әрбір жаңа дағды мен ақпарат бала үшін үлкен қадам болып табылады, себебі бұл оның әлемді кеңінен түсінуіне және өзара әрекеттесу қабілеттерін арттыруға мүмкіндік береді.

Танымдық даму бірнеше негізгі бағыттарды қамтиды:

- Қабылдау – баланың көру, есту және сезіну арқылы ақпаратты түсінуі;
- Зейін – баланың белгілі бір нәрсеге шоғырлану қабілеті;
- Есте сақтау – ақпаратты сақтау және қайта жаңғырту мүмкіндігі;
- Ойлау – логикалық және аналитикалық процестер;
- Қиял – шығармашылық ойлау мен жаңа идеяларды құру қабілеті.

2. Баланың танымдық деңгейін дамытудағы отбасының рөлі

Отбасы баланың алғашқы танымдық тәжірибесінің негізі болып табылады. Ата-аналар баланың қызығушылықтарын ескере отырып, оның танымдық дамуын қолдауы керек. Мысалы:

- Балаға кітап оқу, бірге жұмбақтар шешу немесе логикалық ойындар ойнау;
- Қоршаған орта туралы сұрақтарға жауап беру және жаңа біліммен бөлісу;
- Баланың күнделікті өмірде жаңа нәрселерді байқап, зерттеуіне мүмкіндік беру.

Ата-ананың қолдауы баланың өзін-өзі дамытуға деген ынтасын арттырады. Сонымен қатар, отбасында қолайлы және қолдаушы орта құру танымдық процестердің тиімділігін арттырады.

3. Балабақшаның танымдық дамуындағы рөлі

Балабақша – баланың танымдық қабілеттерін дамытуға арналған маңызды орта. Мұнда балалар түрлі оқу бағдарламалары, ойындар мен шығармашылық іс-әрекеттер арқылы жаңа білім алады. Балабақшадағы тәрбиешілер:

- Баланың зейінін шоғырландыруға көмектесетін ойындар ұйымдастырады;
- Логикалық және аналитикалық ойлауды дамыту үшін жұмбақтар мен тапсырмалар ұсынады;
- Баланың қиялын дамытатын шығармашылық тапсырмалар береді.

Мысалы, рөлдік ойындар мен қойылымдар балалардың ойлау қабілетін және

әлеуметтік дағдыларын дамытады. Сонымен қатар, табиғатты зерттеу, тәжірибелер жасау сияқты іс-шаралар балалардың қызығушылығын арттырады.

4. Танымдық деңгейдегі қиындықтарды жеңу

Егер балада танымдық дамуда қиындықтар байқалса, бұл оның оқу қабілетінің немесе логикалық ойлау қабілетінің артта қалуын білдіруі мүмкін. Мұндай жағдайда ата-аналар мен мұғалімдер баламен жеке жұмыс істеуі қажет. Баланың нақты қандай қиындықтармен кездесетінін анықтау үшін мамандардың көмегіне жүгіну өте маңызды. Қосымша оқыту бағдарламалары немесе арнайы педагогикалық әдістер баланың оқу процесін жақсартуға көмектеседі.

Мысалы, егер бала сөздік қорын дамытуда немесе тілдік дағдыларында қиындықтарға тап болса, логопед маман көмегімен дұрыс сөйлеу мен тілді дамыту әдістері қолданылуы мүмкін. Ал егер бала математика немесе басқа пәндерде қиындықтар сезінсе, жеке тапсырмалар мен қосымша сабақтар ұйымдастыру тиімді болады. Психолог мамандар баладағы эмоционалдық немесе зияткерлік қиындықтарды анықтап, оны жеңуге көмектесетін арнайы жаттығулар мен тәсілдерді ұсынуы мүмкін.

Танымдық деңгейдегі қиындықтарды жеңуде ең бастысы – балаға сенім мен қолдау көрсету, оның дамуына ынталандыру, және осы мәселелерді шешу үшін дұрыс мамандар мен әдістерді таңдау. Баланың өзіне деген сенімділігін арттыру үшін, оны үнемі мадақтап, жетістіктері үшін марапаттап отыру да маңызды.

5. Танымдық қабілеттерді дамыту әдістері

Баланың танымдық деңгейін дамыту үшін келесі әдістер мен тәсілдерді қолдануға болады:

5.1. Ойын әдістері

Ойын – баланың танымдық дамуының тиімді құралы. Логикалық ойындар, пазлдар, құрылыс ойындары арқылы балалардың ойлау қабілеті мен зейіні дамиды. Сонымен қатар, рөлдік ойындар балалардың қиялын дамытып, олардың әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын жетілдіреді.

5.2. Шығармашылық тапсырмалар

Баланың қиялын және шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін сурет салу, мүсіндеу, ән айту немесе әңгіме құрастыру сияқты тапсырмалар берілуі мүмкін. Бұл тапсырмалар арқылы балалар өз ойларын еркін білдіруге үйренеді.

5.3. Табиғатты зерттеу

Табиғат – балалардың танымдық қызығушылығын оятатын тамаша құрал. Балалар өсімдіктерді, жануарларды немесе табиғат құбылыстарын зерттеу арқылы ғылыми

ойлау дағдыларын дамыта алады.

5.4. Ақпараттық технологияларды қолдану

Заманауи технологиялар баланың танымдық қабілеттерін дамытуда үлкен рөл атқарады. Білім беру бағдарламалары мен қосымшалар арқылы балалар математика, тіл үйрену немесе ғылыми пәндер бойынша жаңа білім ала алады. Бірақ, ата-аналар балалардың экран алдындағы уақытын бақылауы маңызды.

Қорытынды

Баланың танымдық деңгейін дамыту – оның болашағына салынған инвестиция. Отбасы, балабақша және мектеп арасындағы тығыз байланыс арқылы балаға жан-жақты қолдау көрсетуге болады. Егер бала өзін қоршаған ортада қызығушылық танытып, жаңа нәрселерді үйренуге ұмтылса, оның танымдық қабілеттері үздіксіз дами береді. Сондықтан, баланың танымдық дамуына арналған жағдай жасау – ата-ана мен тәрбиешілердің басты міндеттерінің бірі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Темирова Л. Ж., Темирова Л. Ж. Мектеп жасына дейінгі баланың танымдық белсенділігін дамыту //образование в XXI веке. – 2022. – С. 99-105.
2. Әбілқасым А. М. Мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық процестерін қарым-қатынас арқылы дамытудың психологиялық маңыздылығы
3. Капенова А. А., Калипанова К. Т. ЭОЖ 372 Изденушілік әрекет барысындағы баланың танымдық белсенділігін дамыту
4. Интернет желісі